

GLOTODIDAKTIČKI POGLED NA HRVATSKI PRAVOPIS

Sanda Lucija Udier*
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

U jezikoslovnoj se kroatistici mnogo pisalo o pravopisu i pravopisnim priručnicima iz različitih aspekata, međutim ne i iz glotodidaktičkoga aspekta te do sada ne postoji ni jedna analiza postojećih pravopisnih priručnika i rješenja u njima s obzirom na njihovu primjenjivost u nastavi hrvatskoga kao inoga jezika (HIJ-a). Dosad provedena istraživanja o pravopisnoj kompetenciji u HIJ-u rezultirala su opisom pravopisne kompetencije na razinama B1 i B2 (Grgić i Udier, 2012; Udier, 2013a; Udier, 2015), pokazala njezinu važnost u stjecanju jezične kompetencije i ukazala na poteškoće u poučavanju i učenju hrvatskoga pravopisa, osobito s obzirom na hrvatske standardološke i sociolingvističke čimbenike (Udier, 2013b). U ovome se radu iznose rezultati komparativne analize suvremenih hrvatskih pravopisnih priručnika i njihovih pravopisnih rješenja s obzirom na mogućnost njihove primjene u nastavi HIJ-a. Usporedbom rezultata analize pravopisnih rješenja u pojedinim pravopisnim priručnicima nastojat će se odgovoriti na pitanje koja su pravopisna rješenja najprimjerenija te koji je pravopisni priručnik najprikladniji za upotrebu u nastavi HIJ-a. Nastojat će se dokazati polazišna teza da su jednostavnost i sažetost pravopisnih pravila i uvriježenost pravopisnih rješenja najvažniji čimbenici njihova učinkovita usvajanja. Također će se iznijeti rezultati istraživanja ovladanosti učenika HIJ-a pojedinim segmentima hrvatskoga pravopisa u odnosu na činjenicu jesu li tim segmentima bili poučavani eksplicitno ili implicitno te će se odgovoriti na pitanje je li učinkovitije implicitno ili eksplicitno poučavanje pravopisa.

Ključne riječi: hrvatski kao ini jezik, hrvatski pravopis, pravopisna kompetencija, poučavanje.

1. UVOD

Sa sigurnošću se može reći da u jezikoslovnoj kroatistici nema teme o kojoj se tako mnogo pisalo kao o pravopisu hrvatskoga jezika i hrvatskim

---

* sanda.lucija.udier@gmail.com

pravopisnim priručnicima, međutim hrvatski se pravopis vrlo malo obrađivao iz glotodidaktičkoga aspekta te do sada ne postoji ni jedna analiza postojećih pravopisnih priručnika i rješenja u njima s obzirom na njihovu primjenjivost u nastavi hrvatskoga kao inoga jezika (HIJ-a). Dosad provedena istraživanja o pravopisnoj kompetenciji u HIJ-u rezultirala su opisom pravopisne kompetencije na razinama B1 i B2 (Grgić i Udier, 2012; Udier, 2013a; Udier, 2015), pokazala njezino mjesto i važnost u stjecanju jezične kompetencije te ukazala na poteškoće u poučavanju i učenju hrvatskoga pravopisa u nastavi HIJ-a, pogotovo s obzirom na hrvatske standardološke prijepore i druge sociolingvističke čimbenike (Udier, 2013b). U ovome će se radu iznijeti rezultati istraživanja na temelju kojih će se nastojati otići korak dalje prema artikuliranju načela za poučavanje pravopisa u nastavi HIJ-a.

1.1. Pravopisna kompetencija u inome jeziku

Pravopisna, odnosno ortografska kompetencija označava znanja i vještine primanja i proizvodnje slovnih znakova koji tvore riječi u pisanim tekstovima. Uglavnom se odnosi na grafiju, dakle na oblik i veličinu slova, ispravno pisanje riječi (uključujući općeprihvaćene i česte kratice), rečenica i tekstova, interpunkciju i njezinu pravilnu uporabu, tipografske konvencije i uobičajene logograme (ZEROJ, 2005: 120). Prema ZEROJ-u govornici HIJ-a na razini C2 više ne čine pravopisne pogreške u pisanju, govornici na razini C1 vladaju rasporedom teksta, podjelom na odlomke i interpunkcijom koja je dosljedna i služi svrsi, a govornici na razini B2 mogu proizvesti jasne i razumljive vezane tekstove standardnoga rasporeda teksta s ispravnom podjelom na odlomke. Njihov pravopis i interpunkcija prilično su dobri, ali može se osjećati utjecaj materinskoga jezika. Govornici na razini B1 mogu proizvesti vezani tekst koji je obično posve razumljiv, a pravopis, interpunkcija i raspored teksta dovoljno su korektni tako da se uglavnom mogu lako pratiti, dok govornici na razini A2 mogu prepisivati kratke rečenice o svakodnevnim temama, npr. upute kako nekamo stići. Mogu, fonetski prilično točno (premda ne i pravopisno ispravno), napisati kratke riječi koje pripadaju njihovoj usmenome vokabularu, a govornici na razini A1 mogu prepisivati poznate riječi i kratke izraze, npr. jednostavne znakove ili upute, nazive svakodnevnih predmeta, nazive trgovina i određen broj uobičajenih izraza te znaju napisati svoju

adresu, nacionalnost i druge osobne podatke. S pravopisnom je kompetencijom usko povezana te o njoj izravno ovisna i proizvodna djelatnost pisanja u inom jeziku. Prema opisivačima u ZEROJ-u (2005: 187) govornik na razini C2 može pisati jasne, tečne, složene tekstove odgovarajućim, efektivnim stilom s logičnom strukturom koja čitatelju pomaže u nalaženju bitnih elemenata, govornik na razini C1 može pisati jasne, dobro strukturirane tekstove o složenim temama naglašavajući odgovarajuća značajna pitanja, šire obrazlažući i dopunjavajući svoja stajališta dodatnim elementima, argumentima i odgovarajućim primjerima te završivši odgovarajućim zaključkom. Govornik na razini B2 zna pisati jasne, detaljne tekstove o različitim temama vezanima za vlastito područje interesa, sintetizirajući i vrednujući informacije i argumente iz nekoliko izvora, a govornik na razini B1 umije pisati izravne, čitke tekstove o nizu poznatih tema iz vlastita područja interesa povezujući nekoliko kraćih, zasebnih elemenata u linearni niz. Na razini A2 govornik može napisati niz jednostavnih izraza i rečenica povezanih jednostavnim veznicima poput *i, ali i jer*, a na razini A1 govornik može napisati jednostavne, izolirane izraze i rečenice. Iz sadržaja opisivača vidljivo je kako se pisana produkcija ne može razvijati ako se paralelno ne razvija pravopisna kompetencija. Vještina pisanja na inome jeziku, uz govorenje (proizvodne vještine), čitanje i slušanje (prijamne vještine), jedna je od vještina koje se trebaju paralelno razvijati u nastavi inoga jezika jer o njihovoj ovladanosti ovisi ovladanost inim jezikom, što je pokazatelj važnosti pravopisne kompetencije.

1.2. Pravopisna kompetencija u HIJ-u

Opisivači ZEROJ-a općeniti su te se trebaju razraditi, prilagoditi, konkretizirati i aktualizirati za svaki pojedini jezik, i to za svaku razinu posebno. Taj je posao u HIJ-u napravljen za razine B1 i B2 (Udier, 2013a; Udier, 2015), a u izradi su opisi pravopisne kompetencije za razine A2 i A1.

1.2.1. Pravopisna kompetencija u HIJ-u na razini B1

Govornik na razini B1 poznaje rukopisnu i tiskanu inačicu hrvatske latinice. Budući da je u hrvatskome pravopisu dominantno fonološko načelo te se relativno brzo razvija fonološko-grafemska svjesnost, govornici na razini B1

mogu zapisati glasove te većinu riječi i rečenica hrvatskoga jezika koje čuju (diktat) ili kojima su ovladali (pisana proizvodnja). Povremena se odstupanja u pisanju riječi pojavljuju u slučajevima u kojima govornici ni foneme ne razlikuju dobro te u zapisivanju riječi koje im otprije nisu poznate. Pogreške se povremeno pojavljuju i kod pisanja riječi u kojima je došlo do glasovnih promjena na granici morfema. U svim su hrvatskim pravopisima velika poglavlja posvećena pisanju nadzubnonepčanih poluzatvornih *č* i *dž* te srednjonepčanih poluzatvornih *ć* i *đ*. Neizvorni govornici na razini B1 mogu ispravno napisati/zapisati česte riječi koje ih sadrže, no govornici na razini B1 još uvijek nisu sustavno ovladali pravilima o njihovoj distribuciji, a slično je i s pisanjem/zapisivanjem refleksa jata. Od govornika na razini B1 očekuje se znanje o određivanju granica među riječima. On zna završiti rečenicu točkom, upitnikom ili uskličnikom u ovisnosti o tome o kakvoj je rečenici riječ te zna da se dijelovi rečenice koji se nižu odvajaju zarezom. Osim toga, sposoban je pravilno pisati zarez iza riječi ili sintagme u vokativu i glagola u imperativu. Govornik na razini B1 zna da se upravni govor obilježava navodnicima, a manje važni, umetnuti i dodani dijelovi teksta zagradama. Govornik na razini B1 zna da rečenica započinje velikim početnim slovom. Umije pisati velikim početnim slovom sve članove osobnih imena, prezimena i nadimaka te sve članove imena država, gradova i sela. Uz određenu mogućnost pogreške zna da se ostali geografski nazivi pišu tako da se velikim početnim slovom napiše prvi član, a od ostalih članova samo oni koji su i sami vlastita imena. Govornik na razini B1 zna pravopisno točno pisati posvojne i odnosne pridjeve uz mogućnost pogreške, tako i oblike *Vi* i *Vaš* iz poštovanja, te najčešće jednostavne i složene kratice (više o pravopisnoj kompetenciji na razini B1 u Udier, 2013a). Ovladanost pravopisnom razinom ovisna je o ovladanosti leksičkom razinom jezika, što znači da su govornici na razini B1 sposobni samostalno pravilno napisati one riječi i izraze koji pripadaju njima poznatom leksiku.

1.2.2. Pravopisna kompetencija u HIJ-u na razini B2

Za govornika na razini B2 vrijedi sve što i za govornika na razini B1, uz to što govornici na razini B2 mogu ispravno napisati ili zapisati većinu riječi koje u sebi imaju *č* i *ć* ili zato što su naučili riječi koje imaju u osnovi glas *č*, odnosno *ć* ili zato

što su ovladali gramatičkim pravilima o njihovoj distribuciji. Ovladali su pravilom da se glas *č* nalazi u većini anglizama i talijanizama, u većini posuđenica, prema glasovima *c* i *k* u oblicima imenica muškoga roda, komparativu i superlativu pridjeva i priloga te u prezentskim oblicima glagola, kao i u tvorenica prema glasovima *c* i *k* u tvorbenoj osnovi riječi, u sufiksima -*ač*, -*čica*, -*čić*, -*ič*, -*ičić*, -*ničar*. Ovladali su pravilom da se glas *ć* nalazi u osnovi nekih riječi, u glagolskom prilogu sadašnjem, u infinitivu glagola, u instrumentalu imenica *i*-vrste, u komparativu i superlativu priloga i pridjeva, u nekim oblicima i tvorenica prema -*sk-*, u tvorenica prema *t* i *đ* u tvorbenoj osnovi, u sufiksima: -*ić* i -*oća*, u prezimenima sa završetkom -*ić* ili -*čić*, i slično. Ista je situacija i s glasovima *đ* i *dž*. Glas *đ* dolazi u prezentu glagola -*ati*>-(j)em kojima korijen završava glasom *d* (*glodati*>*glodem*), u glagolskom pridjevu trpnom koji završava glasom *d* (*vidjeti*>*viđen*), u prezentu i imperativu glagola izvedenih od glagola *ići* (*uđem*, *uđi*), u instrumentalu jednine ženskoga roda kojima korijen završava glasom *d* (*glad*>*gladu*) te u komparativu i superlativu pridjeva s nastavkom -*ji* kojima korijen završava na *d* (*mład*>*mlađi*, *sladak*>*slađi*). Glas *dž* nalazi se u hrvatskome jeziku u turcizmima (*džamija*, *džep*) i anglicizmima (*džungla*, *pidžama*) te ispred *ba* prema *č* u osnovi riječi (*narudžba*, *svjedodžba*). Govornik HII-a na razini B2 leksički poznaje mnoge riječi koje sadrže refleks glasa *jat* te zna glasi li on u njima -*ije* ili -*je*. Pravila o kraćenju dugih i duljenju kratkih slogova ne poznaje sustavno, ali zna osnovna pravila, tj. da do promjene duljine dolazi u imenica srednjeg roda s nejednakosložnom osnovom (*dijete*>*djeteta*) te u komparativu i superlativu (*lijep*>*ljepši*) i slično. Riječi koje u sebi sadrže glasovne promjene na granici morfema zna napisati pravopisno točno ako je njima prethodno leksički ovladao, a pravila ne poznaje sustavno (osim u iznimnim slučajevima). Govornik na razini B2 zna napisati točku na kraju rednih brojeva i brojeva godina. Također zna da se zarez piše ispred suprotnih, zaključnih i isključnih veznika, ispred i iza umetnutih rečenica i dijelova rečenica te ispred naknadno dodanih rečenica, dijelova rečenica ili riječi. Pravilno piše zarez iza riječi ili sintagme u vokativu i glagola u imperativu. Zna da se zarezom odvajaju glavna i zavisna surečenica kada u složenoj rečenici stoje u inverziji. Zna napisati trotočku na mjestima gdje nedostaje dio teksta i dvotočku prije nabranja. Govornik na razini B2 zna da se upravni govor obilježava navodnicima, a manje važni, umetnuti i dodani dijelovi teksta zagradama. Uz

određenu mogućnost pogreške pravilno piše ostale geografske nazive te nazive ulica i trgova, ustanova i tijela, tako da velikim početnim slovom napiše prvi član, a od ostalih članova samo one koji su i sami vlastita imena. Osim navedenoga, govornik hrvatskoga jezika na razini B2 zna velikim početnim slovom pisati imena stanovnika sela, gradova, država i kontinenata te etnike (više o pravopisnoj kompetenciji na razini B2 u Udier, 2015). Govornik na toj razini poznaje glavnu pravopisna pravila, a ovladanost pravopisnom razinom više nije jako ovisna o ovladanosti leksičkom razinom jezika kao što je to bio slučaj na razini B1, što znači da su govornici na razini B2 sposobni samostalno pravilno napisati gotovo sve riječi, sintagme i rečenice hrvatskoga jezika, a ne samo one koje pripadaju njima poznatomu leksiku. U ovladanosti pravopisom govornika HIJ-a na razini B2 još se primjećuje utjecaj njihova prvog jezika ili nekog drugog jezika kojim su prethodno ovladali, najčešće engleskoga (Udier, 2015: 383). Kao što je vidljivo iz opisa ovladanosti pravopisom na razinama B1 i B2, pravopisna se kompetencija sastoji od mnogo različitih sastavnica (pisanje riječi s refleksom jata i glasovima *č, ć, dž i đ*, pisanje velikog početnog slova, pisanje interpunkcijskih znakova...), stoga se s obzirom na to postavlja pitanje kako se pravopis u nastavi HIJ-a treba poučavati da bi učenici njime ovladali.

2. ISTRAŽIVAČKA PITANJA I HIPOTEZE

Iz opisa pravopisne kompetencije u HIJ-u proizlazi pitanje koje je svakako važno svakomu poučavatelju HIJ-a: kako postići odgovarajuću pravopisnu kompetenciju kod učenika¹ HIJ-a. Zbog toga je osmišljeno i provedeno istraživanje kojim se nastoji steći uvid u to (a) koliko je pravopis zastupljen u poučavanju HIJ-a, (b) koji je hrvatski pravopis najprikladniji za poučavanje HIJ-a i (c) treba li pravopis u nastavi HIJ-a poučavati eksplicitno ili implicitno. Na početku istraživanja postavljene su tri hipoteze: prva glasi da su pravopisni sadržaji podzastupljeni u poučavanju HIJ-a u odnosu na poučavanje strukture jezika, poglavito morfologije hrvatskoga jezika, druga je

¹ Termin *učenik* rabi se kao generički termin i obuhvaća sve osobe koje uče hrvatski kao ini jezik. Budući da je istraživanje izneseno u ovome radu provedeno na ispitanicima koji su ili odrasli studenti HIJ-a ili odrasli polaznici tečaja HIJ-a na *Croaticum* – Centru za hrvatski kao ini jezik na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, rezultati istraživanja najprimjenjiviji su upravo na odraslim osobama koje uče HIJ na akademskoj razini.

da je *Hrvatski pravopis* (IHJJ, 2013) najprikladniji za uporabu u nastavi HIJ-a zbog kratkoće, sažetosti i dostupnosti te zbog uvriježenosti svojih pravopisnih rješenja, a treća je da eksplicitno poučavanje pravopisa daje bolje rezultate od implicitnoga poučavanja. S obzirom na rezultate istraživanja izvest će se zaključci o polazišnim smjernicama za poučavanje pravopisa u nastavi HIJ-a.

3. ISTRAŽIVANJE I REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Da bi se pokušalo odgovoriti na istraživačka pitanja, bilo je potrebno provesti istraživanje koje se sastojalo od triju dijelova. U prvome dijelu analizirani su pravopisni sadržaji u udžbenicima i silabima za poučavanje HIJ-a, u drugome dijelu analizirani su hrvatski pravopisni priručnici s obzirom na njihovu upotrebljivost u nastavi HIJ-a, a u trećem je dijelu provedeno anketno istraživanje s ispitanicima u kojemu je ispitivano koliko su usvojeni pojedini segmenti hrvatskoga pravopisa te u kakvoj je korelaciji s njihovom usvojenošću činjenica jesu li im bili poučavani eksplicitno ili implicitno.

3.1. Analiza udžbenika za poučavanje HIJ-a s obzirom na zastupljenost pravopisnih sadržaja

Kako bi se odgovorilo na pitanje koliko su pravopisni sadržaji zastupljeni u poučavanju HIJ-a te s obzirom na činjenicu kako se većina poučavanja temelji na objavljenim udžbenicima, proanalizirani su udžbenici koji se najčešće rabe u poučavanju HIJ-a (Barešić, 2007a; Barešić, 2007b; Barešić, 2010; Barešić, 2011; Čilaš Mikulić, Gulešić Machata i Udier, 2008, 2014, 2015; Čilaš Mikulić i sur., 2013; Kosovac i Lukić, 2011a; Kosovac i Lukić, 2011b; Udier i Gulešić Machata, 2014), te javno dostupni silabi za poučavanje HIJ-a². Rezultati analize udžbenika i silaba pokazuju da se pravopis sustavno i temeljito poučava tek na višoj podrazini razine B2 jezične kompetencije u udžbeniku *Razgovarajte s nama! Gramatika i pravopis hrvatskoga jezika s vježbama za razine B2-C1* (Udier i Gulešić Machata, 2014). To je gramatička i pravopisna vježbenica u kojoj se, osim morfologije i sintakse hrvatskoga jezika, intenzivno obrađuju i

² Proanalizirani su samo silabi po kojima se izvodi semestralna nastava na *Croaticumu – Centru za hrvatski kao drugi i strani jezik* dostupni na poveznici: http://croaticum.ffzg.unizg.hr/?page_id=1110 (pristupljeno 30. lipnja 2016 jer na internetskim stranicama drugih centara za učenje HIJ-a (*Centra za hrvatske iseljeničke studije u Splitu, Riječke kroatističke škole i Sveučilišne škole hrvatskoga jezika i kulture*) nisu pronađeni silabi po kojima se izvodi nastava.

uvježbavaju odabrani pravopisni sadržaji, prvo pisanje zareza (nezavisni veznici, inverzija zavisno složene rečenice, nabranje, umetanje, naknadno dodavanje, suprotnost, imperativ, vokativ), a potom i pisanje velikoga početnog slova (vlastita imena, različiti geografski i drugi nazivi, posvojni pridjevi...). Od svih drugih udžbenika pravopisni su sadržaji (pisanje riječi s grafemima č i ć, veliko i malo slovo, pisanje zareza, refleks jata) zastupljeni samo u udžbeniku Barešić (2007a). Svi analizirani udžbenici i silabi za poučavanje HIJ-a pokazuju znatno veću zastupljenost morfoloških sadržaja u odnosu na sadržaje drugih jezičnih razina (sintaktičku, fonološku), tako i pravopisnu. Znanstveni pristup proučavanju jezičnih sadržaja u udžbenicima i programima za poučavanje trebao bi podrazumijevati postojanje preporučljivoga ili idealnoga omjera u kojem bi jezični sadržaji različitih razina trebali biti zastupljeni u pojedinim udžbenicima i programima za poučavanje. Kad bi postojala istraživanja kojima bi se došlo do toga omjera, u analizi jezičnoga sadržaja udžbenika moglo bi se provjeriti slijedi li svaki proučavani udžbenik preporučeni model te jesu li u njemu pravopisni i drugi sadržaji zastupljeni u odgovarajućem omjeru i na odgovarajući način. Međutim, kad je riječ o HIJ-u, takva istraživanja ne postoje, a o omjeru pravopisnoga i sadržaja drugih jezičnih razina moguće je govoriti samo kad je riječ o udžbeniku *Razgovarajte s nama! Gramatika i pravopis hrvatskoga jezika s vježbama za razine B2-C1* (Udier i Gulešić Machata, 2014) u kojemu je svaka lekcija jednako strukturirana i sastoji se od osam cjelina od kojih je jedna pravopisna, dakle omjer pravopisa i morfološko-sintaktičkih sadržaja iznosi 1:7. U udžbeniku Barešić (2007a) sve lekcije nisu jednako strukturirane i sve ne sadržavaju pravopisne sadržaje pa se zbog toga ne može govoriti o sustavnosti i(li) omjeru, a ostali proanalizirani udžbenici za poučavanje HIJ-a, osim usputno, ne donose pravopisne sadržaje. Dominacija poučavanja morfologije (morfonologije, morfosintakse) koja je prisutna u svim udžbenicima HIJ-a može se objasniti činjenicom da je hrvatski flektivni jezik u kojem se različita značenja izražavaju promjenama u oblicima riječi. To čini morfologiju nezaobilaznim i glavnim aspektom poučavanja flektivnih jezika, zbog čega se događa da druge jezične razine u poučavanju dobivaju znatno manje prostora. Dakle, postojeći udžbenici HIJ-a ili ne obuhvaćaju pravopisne sadržaje (Barešić, 2007b; Barešić, 2010; Barešić, 2011; Kosovac i Lukić, 2011a; Kosovac i

Lukić, 2011b) ili ih ne donose sustavno (Barešić, 2007a) ili ih donose usputno i rubno, u sklopu jezičnih jedinica u kojima se obrađuje pretežito morfologija (Čilaš Mikulić i sur., 2008, 2014, 2015; Čilaš Mikulić i sur., 2013). Kao primjer potonjega može se navesti obrada jedne pravopisne jedinice – smjenjivanje *ije* i *je* (*ije* > *je*, *lijep* > *ljepši*), koja je provedena u sklopu obrade komparativa i superlativa pridjeva (Čilaš Mikulić i sur., 2014:142). Samo je jedan udžbenik za poučavanje HIJ-a koji donosi pravopisne sadržaje na sustavan način (Udier i Gulešić Machata, 2014) te se u njemu može pratiti omjer pravopisnih i drugih jezičnih sadržaja. Tim je nalazom potvrđena prva hipoteza da su pravopisni sadržaji podzastupljeni u poučavanju HIJ-a u odnosu na poučavanje sadržaja drugih jezičnih razina koji zajedno čine strukturu hrvatskoga jezika, a ovladavanje njima znači stjecanje jezične kompetencije u HIJ-u.

3.2. Analiza hrvatskih pravopisnih priručnika s obzirom na njihovu prikladnost za nastavu HIJ-a

U potrazi za odgovorom na drugo istraživačko pitanje koji je hrvatski pravopis najprikladniji za poučavanje HIJ-a i zašto proučena su tri glavna suvremena hrvatska pravopisna priručnika (Babić i Moguš, 2010; Badurina, Marković i Mićanović, 2007; IHJJ, 2013) te su razmotrena pravopisna rješenja u njima s obzirom na njihovu prikladnost za poučavanje HIJ-a. Krenulo se od pretpostavke da su jednostavnost i sažetost pravopisnih pravila i njihova uvriježenost u pravopisnoj praksi u Hrvatskoj najvažniji čimbenici njihova učinkovita poučavanja i usvajanja (Udier, 2013c). *Hrvatski pravopis – usklađen sa zaključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika* (Babić i Moguš, 2010) donosi pravila na sto četrdeset i četiri stranice, od čega pravila o velikim i malim početnim slovima zauzimaju petnaest stranica, pravila o jednačenjima glasova šest, pravila o pisanju riječi iz drugih jezika deset, pravila o sastavljenom i rastavljenom pisanju osamnaest, pravila o razgodbama trideset osam, pravila o pravopisnim znakovima deset te šest stranica pravila o kraticama i pravila o znakovima i oznakama. Pravopisni rječnik obuhvaća 755 stranica, odnosno 29 160 pojava.³ *Hrvatski pravopis* (Badurina i sur., 2007)

3 Podatci o broju pojava u hrvatskim pravopisnim rječnicima preuzeti su iz knjige Domagoja Vidovića *O rodu jezikom i pokoja fraška* (Metković 2016), stranica 329.

sadržava tristo dvadeset devet stranica pravila, od toga dvadeset tri stranice pravila o pisanju velikoga i maloga početnog slova, sedamnaest stranica pravila o pisanju riječi s fonemima *č, ć, dž, đ* i smjenjivanju *ije, je, ei* i *ø*, sedamnaest stranica pravila o kontaktima fonema, dvadeset stranica pravila o pisanju riječi iz stranih jezika te transliteraciji i transkripciji stranih imena, trideset pet stranica pravila o sastavljenom i rastavljenom pisanju, četrdeset tri stranice pravila o interpunkcijskim znakovima, trideset pet stranica pravila o pravopisnim znakovima i dvadeset pet stranica pravila o kraticama. Njegov pravopisni rječnik obuhvaća tristo devet stranica te 27 180 pojava, a osim rječnika, pravopis sadržava i poglavlje o pismu, poglavlje o prenošenju dijelova riječi u novi redak te pravila o pisanju bibliografskih jedinica, uputnica i bilježaka. Dodatci su Pravopisu poglavlja *Države svijeta i njihovi glavni gradovi, Mjerne jedinice, Arapske i rimske brojke, Kemijski elementi, Pismeno službeno obraćanje i Korekturni znakovi*. *Hrvatski pravopis* (IHJJ, 2013) obuhvaća sto četrdeset i jednu stranicu pravila, od toga devetnaest stranica pravila o pisanju velikoga i maloga početnog slova, deset stranica pravila o pojedinačnim glasovima i skupovima *ije* i *je*, četiri stranice pravila o glasovima u dodiru, pet stranica pravila o pisanju riječi iz stranih jezika, osamnaest stranica pravila o sastavljenome i nesastavljenome pisanju, trideset tri stranice o pravopisnim pravilima i pisanju bibliografskih jedinica te četiri stranice pravila o kraćenju riječi.⁴ Rječnik toga pravopisa dugačak je tristo trideset pet stranica i obuhvaća 32 800 pojava, a Pravopis sadržava i poglavlje o slovima te *Napomene, objašnjenja i savjete*. Cijeli je pravopis besplatan i dostupan na poveznici *pravopis.hr* na kojoj se nalazi i rječnik onih riječi s kojima je povezan neki pravopisni problem. Na ovome mjestu nije moguće provesti temeljitu analizu i usporedbu pravopisnih rješenja u hrvatskim pravopisnim priručnicima. Takvu analizu možda nije ni potrebno provoditi u kontekstu poučavanja pravopisa u nastavi HIIJ-a jer, kao što je stručnoj javnosti poznato, razlike među pravopisima nisu velike i ne zahvaćaju vrlo frekventne segmente hrvatskoga jezika (pisanje *pokrivenoga r*, pisanje grafema *t* ili *d* u oblicima imenica muškoga roda koje završavaju na *-dak, -tak, -dac, -tac* u kojima je samoglasnik *a* nepostojan i slično) te nisu jako relevantni za poučavanje HIIJ-a

⁴ Podatke o brojevima stranica s određenim pravopisnim pravilima treba uzeti sa zadržkom jer se pravopisi međusobno ponešto razlikuju po formatu i načinu prijeloma.

jer učenici HIJ-a većinu segmenata pravopisa uče leksički (kad nauče leksem, nauče i kako se on piše), a manjim dijelom zapamćivanjem i uvježbavanjem pravopisnih pravila (Udier, 2013a; Udier, 2015). *Hrvatski pravopis* (Badurina i sur., 2007) među analiziranim pravopisima ističe se opsegom i razrađenošću pravopisnih pravila te je vrlo cijenjen među jezičnim stručnjacima jer je studiozno napravljen te je u njemu moguće naći one odgovore na pravopisna pitanja koji se ne daju u drugim pravopisima. Međutim, taj je pravopis preopsežan i prekompleksan da bi bio primjenjiv u glotodidaktičkome kontekstu jer je u nastavi svakoga inoga jezika, pa tako i hrvatskoga, najvažnije da pravopisna rješenja koja se poučavaju budu jednostavna, sažeta i uvriježena, što ih čini lakše usvojivima (Udier, 2013c). *Hrvatskome pravopisu – usklađenu sa zaključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika* (Babić i Moguš, 2010) s glotodidaktičkoga stanovišta nedostatak je to što donosi pravopisna rješenja koja nisu uvriježena u suvremenoj hrvatskoj pravopisnoj praksi (najeklatantniji je primjer pisanje niječnoga nenaglašenog oblika nesvršenoga prezenta pomoćnoga glagola *htjeti* rastavljeno – *ne ću, ne ćeš, ne će, ne ćemo, ne ćete, ne će*). Iz svega rečenoga proizlazi da je *Hrvatski pravopis* (IHJJ, 2013) najprikladniji za uporabu u nastavi HIJ-a jer je kratak i sažet, pregledan i jednostavan te donosi pravopisna rješenja koja su uvriježena u hrvatskoj pravopisnoj praksi (što je postignuto time što su se autori vodili načelom općeprihvaćenosti te su prvu inačicu pravopisa stavili na javnu raspravu, nakon čega su dobili mnoštvo mišljenja zainteresiranih ustanova i pojedinaca te su korigirali neka pravopisna rješenja pod utjecajem tih mišljenja). Golema je prednost Institutova pravopisa i pripadajućega rječnika u kojem se obrađuju riječi u kojima postoji kakav pravopisni problem činjenica da je besplatan i dostupan na internetu na poveznici *pravopis.hr*, čime se mnogostruko umnožavaju mogućnosti njegove uporabe. Ovim se zaključcima potvrđuje druga hipoteza da je *Hrvatski pravopis* (IHJJ, 2013) najprikladniji za uporabu u nastavi HIJ-a zbog svoje sažetosti i jednostavnosti te dostupnosti i uvriježenosti pravopisnih rješenja koja donosi.

3.3. Istraživanje ovladanosti pravopisnim sadržajima

Da bi se odgovorilo na treće istraživačko pitanje treba li pravopis u nastavi HIJ-a poučavati eksplicitno ili implicitno te potvrdila ili opovrgnula hipoteza

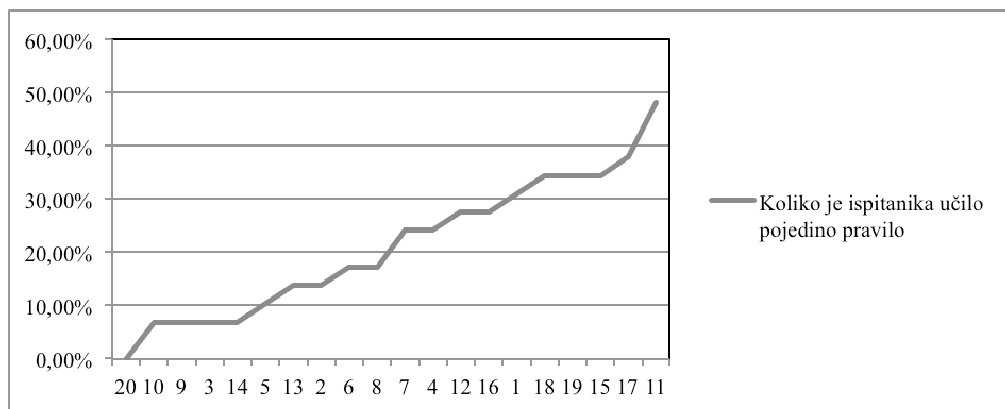
da eksplicitno poučavanje pravopisa daje bolje rezultate od implicitnoga, provedeno je i istraživanje ovladanosti pravopisnim sadržajima, a osim ovladanosti, ispitivalo se i jesu li pravopisni sadržaji bili poučavani eksplicitno ili implicitno. Istraživanje je provedeno na 29 polaznika jednosemestralnoga programa za učenje HIJ-a na *Croaticumu – Centru za hrvatski kao drugi i strani jezik* na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Riječ je o polaznicima niže i više podrazine razine B1 po ZEROJ-u koji su heterogeni po prvome jeziku (5 izvornih govornika engleskoga jezika, 4 poljskoga, 4 njemačkoga, 3 talijanskoga, 3 španjolskoga, 2 švedskoga, 2 češkoga, 2 arapskoga, 1 kineskoga, 1 ruskoga, 1 turskoga i 1 nizozemskoga), jezicima kojima su dosad ovladavali, dobi, općoj naobrazbi i načinu kako su do sada bili poučavani HIJ-u. Naime, osim onih koji su hrvatski učili samo na *Croaticumu* i usvajali ga živeći u Hrvatskoj, neki su ga polaznici učili djelomično na *Croaticumu*, a djelomično na lektoratima hrvatskoga jezika na stranim sveučilištima ili na individualnoj nastavi s lektorima, dok su neki od njih nasljedni govornici koji su ga usvajali u obiteljskome domu i(li) iseljeničkoj zajednici te eventualno učili u programima hrvatske nastave u inozemstvu. Važno je istaknuti da nije bilo moguće točno istražiti način i(li) načine kako su do sada bili poučavani pravopisu (to bi se moglo provesti samo analizom prethodnoga poučavanja, čemu je nemoguće pristupiti), već smo se u istraživanju oslonili na njihovo pamćenje. Svrha istraživanja bila je provjeriti koliko su govornici HIJ-a na razini B1 usvojili pravopis i kakav je odnos usvojenosti pojedinih segmenata hrvatskoga pravopisa i činjenice jesu li učenici tim pravopisnim pravilima bili izravno poučavani ili su ih usvojili spontano i usput u procesu ovladavanja HIJ-em. Provjeravala se ovladanost elementarnom pismenošću na razini B1 prema odrednicama opisa pravopisne kompetencije na toj razini jezične kompetencije (Udier, 2013a), i to na razini prepoznavanja. Poznavanje na razini prepoznavanja odabrano je kao referentno, premda bi analiza samostalne pisane proizvodnje bila bolji pokazatelj, međutim teško bi se moglo postići da ispitanici pokažu ovladanost ili neovladanost svim tim aspektima poznavanja pravopisa u samostalnoj pisanoj produkciji. Ispitanici su ispunili upitnik u kojem im je bilo ponuđeno 20 parova rečenica i sintagmi (svaka je rečenica ili sintagma bila napisana na dva načina: točno i netočno) koje su predstavljale određeno pravopisno pravilo. Trebali su prepoznati koja

je rečenica točno napisana te uz to napisati jesu li prethodno učili pravopisno pravilo iz kojega proizlazi koja je rečenica bila točna ili je njihov odgovor nastao na temelju pretpostavke. Premda kod takva načina ispitivanja postoji znatna mogućnost pogađanja točnoga odgovora, takav je način ispitivanja odabran jer je kod većine pravopisnih primjera vrlo teško pronaći treću ili četvrtu opciju da bi se napravio zadatak višestrukoga izbora. (Na primjer poznavanje pisanja geografskih naziva provjereno je na primjeru *Dugi otok* koji je bio napisan još i kao **Dugi Otok*, što su jedine dvije mogućnosti koje imaju smisla; treća bi bila pisanje **dugi otok*, ali svaki bi ispitanik znao da negdje u nazivu otoka treba biti veliko slovo, dakle uvođenjem treće opcije ne bi se ništa postiglo). Svako je pravilo bilo ispitivano samo jednom ispitnom česticom da bi anketni upitnik bio kratak te da bi ispitivanje bilo brže i učinkovitije provedivo. Ovladanost pravopisom bila je ispitivana na sljedećim rečenicama i sintagmama: 1. *Kineski jezik : kineski jezik*; 2. *Ulica Ante Kovačića : ulica Ante Kovačića*; 3. *Dugi otok : Dugi Otok*; 4. *Sjeverna Amerika : sjeverna Amerika*; 5. *Pipi duga čarapa : Pipi Duga Čarapa*; 6. *Anin brat : anin brat*; 7. *Trg maršala Tita : trg maršala Tita*; 8. *Mali lošinj : Mali Lošinj*; 9. *Republika Češka : republika Češka*; 10. *Ivan Pavao Drugi : Ivan Pavao drugi*; 11. *Ne mogu ići s tobom na kavu. : Nemogu ići s tobom na kavu.*; 12. *Marko je bio ne sretan. : Marko je bio nesretan.*; 13. *Igrali su nogomet cijelo poslije podne. : Igrali su nogomet cijelo poslijepodne.*; 14. *Ona je Latinoamerikanka iz Argentine. : Ona je Latino Amerikanka iz Argentine.*; 15. *Boli me glava naj jače do sada! : Boli me glava najjače do sada!*; 16. *Čovječe, pazi! : Čovječe, pazi!*; 17. *Zašto vičeš? : Zašto vičeš?*; 18. *Ovo je najljuće jelo koje sam jela do sad! : Ovo je najljuće jelo koje sam jela do sad!*; 19. *Marko je ljepši nego njegov brat. : Marko je lijepši nego njegov brat.*; 20. *Ne volim jesti mliječne proizvode. : Ne volim jesti mliječne proizvode.* Rezultati istraživanja, prikazani u Tablici 1, pokazuju dobru ovladanost pravopisnim pravilima na razini B1 jer su ispitanici ostvarili ukupno 80 % točnih odgovora, što je u skladu s opisnicima pravopisne kompetencije govornika HIJ-a na toj razini (Udier, 2013a). Među odgovorima koji su nastali na temelju pretpostavke 77 % ih je točno, a među odgovorima koji su nastali na temelju naučenosti točno je 90 %.

Tablica 1. Rezultati istraživanja ovladanosti pravopisnim pravilima hrvatskoga jezika na razini B1

	Postotak odgovora	Broj točnih odgovora	Broj netočnih odgovora	Ukupan broj odgovora	Točnost odgovora
Pretpostavio	78,79 %	353	104	457	77,24 %
Učio	21,21 %	111	12	123	90,24 %
Ukupno		464	116	580	80,00 %

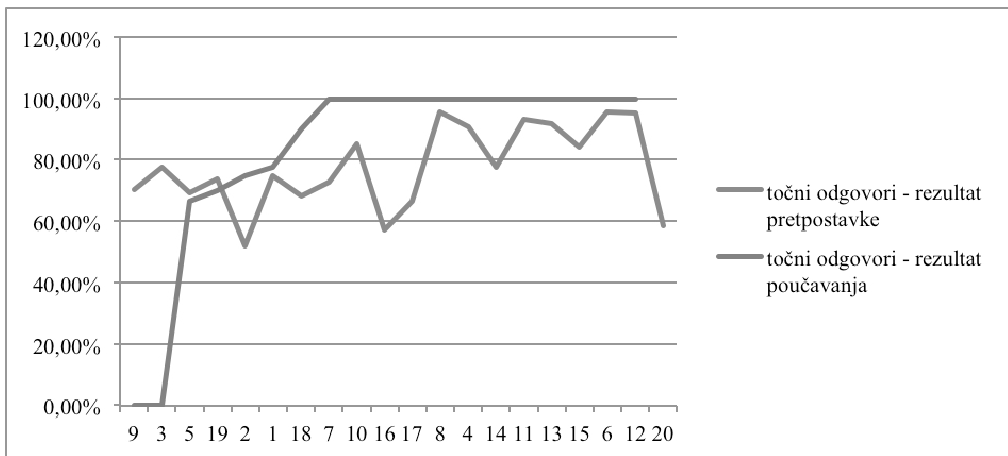
Rezultati su zatim analizirani i radi toga da bi se utvrdilo koliko je ispitanika bilo poučavano svakomu pojedinom pravopisnom pravilu (Graf 1), uz važnu napomenu da se istraživanje oslanjalo na to koliko su se ispitanici sjećali poučavanja, tako da se može dogoditi da su možda bili poučavani nekom pravilu, ali da se toga ne sjećaju ili da nisu bili svjesni da su poučavani. Rezultati istraživanja pokazuju da nema pravopisnoga pravila kojemu je bilo poučavano više od 50 % ispitanika, a iz toga se može zaključiti da su ispitanici bili relativno malo poučavani pravopisu te se potvrđuje teza da je poučavanje pravopisa zapostavljeno u odnosu na poučavanje drugih jezičnih razina, poglavito morfologije. Pretpostavljeni odgovori nastali su pod utjecajem prvoga jezika ili pod utjecajem drugog jezika kojim su ispitanici prethodno ovladali, što otvara prostor za kontrastivne analize.

Graf 1. Postotak ispitanika koji su učili pojedino pravopisno pravilo

Rezultati istraživanja pokazuju da je najmanje ispitanika bilo poučavano pravilima sadržanima u rečenicama broj 20, 10, 9 i 3, dakle alternaciji *ije* i *je* (*Ne volim jesti mliječne proizvode.*), pisanju osobnih imena koja sadržavaju broj (*Ivan Pavao Drugi*), imena država (*Republika Češka*) i pisanju geografskih naziva

(*Dugi otok*). Rezultati također pokazuju da je najviše ispitanika bilo poučavano pravilima sadržanima u rečenicama broj 11, 17, 15 i 19, dakle pravilu da se negacija piše odvojeno od glagola (*Ne mogu ići s tobom na kavu.*), pravilu da glas č nastaje od glasa k (*Zašto višeš?*) i pravilu da se u superlativu pridjevi koji počinju glasom j zadržavaju oba j (*Boli me glava najjače do sada.*) te pravilu da u komparativu pridjeva dolazi do kraćenja sloga (*Marko je ljepši nego njegov brat.*). Rezultati istraživanja analizirani su i kako bi se utvrdilo koliko je točnih odgovora rezultat pretpostavke, a koliko je rezultat poučavanja, tj. naučenosti (Graf 2). Pokazalo se da su ispitanici koji su pretpostavljali odgovore ostvarili točnost između 50 % i 100 %. Iz toga se može zaključiti da su ispitanici, premda nisu bili formalno poučavani pravopisu (ili nisu zapamtili ili osvijestili da su bili poučavani pravopisu), dobro ovladali elementarnim pravilima hrvatskoga pravopisa, konkretno pravilima o pisanju velikoga i maloga početnog slova, sastavljenoga i rastavljenoga pisanja riječi, pisanja zareza i pisanja riječi koje sadržavaju č, ć, ije i je. Može se pretpostaviti da je dobra ovladanost vjerojatno rezultat leksičkoga učenja ili spontanoga usvajanja pojedinih pravopisnih pojava u sklopu učenja drugih jezičnih segmenata.

Graf 2. Postotak točnih odgovora koji su rezultat pretpostavke i točnih odgovora koji su rezultat poučavanja

S druge strane, ispitanici koji su bili eksplicitno poučavani pravopisnim pravilima ostvarili su točnost između 70 % i 100 %, dakle znatno veću od one koju su ostvarili ispitanici koji su pretpostavljali koja su pravopisna rješenja točna. Jedini primjeri koji ne govore u prilog tim zaključcima primjeri su pod

brojem 9 (**republika Češka*) i 3 (**Dugi Otok*); to su, naime, netočni odgovori, a ispitanici su tvrdili da su bili tako poučavani. To znači da je formalno poučavanje očigledno rezultiralo boljom usvojenošću pravopisnih pravila te se time potvrđuje i treća hipoteza da eksplicitno poučavanje pravopisa daje bolje rezultate nego implicitno poučavanje, dakle poučavanje pravopisa koje se provodi kroz druge nastavne aktivnosti, poglavito kroz poučavanje jezičnih sadržaja koji pripadaju drugim jezičnim razinama.

4. RASPRAVA

Istraživanjem su se potvrdile sve tri istraživačke hipoteze: da su pravopisni sadržaji podzastupljeni u poučavanju HIJ-a u odnosu na poučavanje strukture jezika, poglavito morfologije, da je *Hrvatski pravopis* (IHJJ, 2013) najprikladniji za primjenu u nastavi HIJ-a zbog sažetosti, dostupnosti i uvriježenosti pravopisnih rješenja koja donosi te da eksplicitno poučavanje pravopisa daje bolje rezultate od implicitnoga poučavanja. Do sada se glotodidaktičari i stručnjaci za HIJ nisu mnogo bavili pravopisom, tako da je provedeno samo jedno istraživanje o usvojenosti pravopisa kod učenika HIJ-a na razini B1 (Grgić i Udier, 2012) te još jedno istraživanje o poučavanju pravopisa u nastavi HIJ-a (Udier, 2013b), a rezultati istraživanja koji se iznose u ovom radu u velikoj se mjeri poklapaju s rezultatima istraživanja o usvojenosti pravopisnih sadržaja na razini B1 te su komplementarni s rezultatima istraživanja o poučavanju pravopisa u nastavi HIJ-a. Do sada u Hrvatskoj nije bilo provedeno ni jedno istraživanje o prikladnosti pojedinih hrvatskih pravopisa u nastavi HIJ-a, a nije se istraživalo ni je li učinkovitije eksplicitno ili implicitno poučavanje pravopisa u nastavi HIJ-a. Na temelju rezultata svih triju istraživanja mogu se formirati glavne smjernice za poučavanje pravopisa u nastavi HIJ-a: pravopis bi bilo dobro poučavati eksplicitno jer rezultati istraživanja ukazuju na to da to daje bolje rezultate od poučavanja koje se oslanja na ovladavanje pravopisom u sklopu ovladavanja drugim aspektima jezika (što, dakako, također jest implicitno poučavanje pravopisa) te treba nastojati da pravopis uvijek bude zastupljen u poučavanju te da ne bude kvalitativno i kvantitativno zapostavljen u odnosu na poučavanje morfologije i sintakse. Budući da su pravopisni sadržaji opsežni, a svaki program poučavanja vremenski ograničen, na svakoj se razini treba načiniti izbor iz

pravopisnih sadržaja te osmisliti progresija prikladna za poučavanje na toj razini. Izbor pravopisnih sadržaja treba biti sažet i pojednostavnjen u odnosu na onaj prikladan za poučavanje hrvatskoga kao prvoga jezika te treba biti sveden na elementarne pravopisne zakonitosti jer je analiza pravopisnih detalja i problematiziranje pojedinih segmenata pravopisa u nastavi inoga jezika kontraproduktivno, osim na najvišim stupnjevima poučavanja (C1 i C2), i to samo kad se poučavaju filološki i lingvistički stručnjaci. Budući da od svih hrvatskih pravopisa najviše zadovoljava kriterije jednostavnosti, sažetosti, dostupnosti i uvriježenosti pravopisnih rješenja, a koja su preduvjet za učinkovito poučavanje i usvajanje, zaključuje se da je *Hrvatski pravopis* (IHJJ, 2013) kvalitetan izvor pravopisnih informacija i prikladan priručnik za poučavanje HIJ-a.

5. ZAKLJUČAK

Pravopis je podzastupljen u poučavanju HIJ-a u odnosu na poučavanje strukture hrvatskoga jezika, poglavito morfologije. Kao što je podzastupljen u poučavanju, podzastupljen je i u istraživanjima HIJ-a. Do sada je opisana pravopisna kompetencija u HIJ-u na razinama B1 i B2 te su provedena istraživanja o poučavanju koja su jasno pokazala da je pravopis bolje usvojen u onih učenika HIJ-a koji su bili formalno poučavani pravopisu te da su bolje usvojena ona pravopisna pravila koja su bila eksplicitno poučavana u nastavi. Na temelju toga rezultata istraživanja zaključuje se da bi pravopis u nastavi HIJ-a trebao biti poučavan eksplicitno te da bi se trebale formulirati okvirne smjernice za njegovo poučavanje. Smjernice za poučavanje pravopisa u nastavi HIJ-a trebaju se temeljiti na načelu jednostavnosti i postupnosti, a poučavanje se treba oslanjati na pravopisne priručnike koji se odlikuju sažetošću, jednostavnošću i dostupnošću te čija su pravopisna rješenja uvriježena u hrvatskoj javnoj pravopisnoj praksi.

LITERATURA

- Babić, S. i Moguš, M. (2010) *Hrvatski pravopis – usklađen sa zaključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Badurina, L., Marković, I. i Mićanović, K. (2007) *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Barešić, J. (2007a) *Dobro došli 2 gramatika hrvatskog jezika i rješenja zadataka*. Zagreb: Školska knjiga.
- Barešić, J. (2007b) *Dobro došli 2 udžbenik i rječnik za učenje hrvatskog jezika za strance*. Zagreb: Školska knjiga.
- Barešić, J. (2011) *Dobro došli 1 gramatika i rješenja zadataka za učenje hrvatskog jezika za strance*. Zagreb: Školska knjiga.
- Barešić, J. (2010) *Dobro došli 1 udžbenik i rječnik za učenje hrvatskog jezika za strance*. Zagreb: Školska knjiga.
- Čilaš-Mikulić, M., Gulešić Machata, M. i Udier, S. L. (2008) *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskog jezika za više početnike*. Zagreb: FF press.
- Čilaš-Mikulić, M., Gulešić Machata, M., Pasini, D. i Udier, S. L. (2013) *Hrvatski za početnike 1, Udžbenik i rječnik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Čilaš Mikulić, M., Gulešić Machata, M. i Udier, S. L. (2014) *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskog jezika za niži srednji stupanj*. Zagreb: FF press.
- Čilaš Mikulić, M., Gulešić Machata, M. i Udier, S. L. (2015) *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika za stupanj B2*. Zagreb: FF press.
- Grgić, A. i Udier, S. L. (2012) Pravopisna kompetencija u hrvatskome kao inome. *Lahor, Časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik* 14 (6), 204-220.
- IHJJ (2013) *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Kosovac, V. i Lukić, V. (2011a) *Učimo hrvatski 2. Udžbenik i vježbenica s gramatikom*. Zagreb: Školska knjiga i Centar za strane jezike.
- Kosovac, V. i Lukić, V. (2011b) *Učimo hrvatski 1. Udžbenik i vježbenica s gramatikom*. Zagreb: Školska knjiga i Centar za strane jezike.
- Udier, S. L. (2013a) Pravopisna kompetencija. U Grgić, A., Gulešić Machata, M. i Nazalević Čučević, I. (ur.) *Hrvatski B1 : Opisni okvir referentne razine B1*. Zagreb: FF press, 241-245.
- Udier, S. L. (2013b) Pravopis u nastavi hrvatskoga kao inoga jezika. U Kryžan-Stanojević, B. (ur.) *Javni jezik kao poligon jezičnih eksperimenata*. Zagreb: Srednja Europa, 53-66.
- Udier, S. L. (2015) Pravopisna kompetencija. U Gulešić Machata, M. i Grgić, A. (ur.) *Hrvatski B2: Opisni okvir referentne razine B2*. Zagreb: FF press, 381-387.
- Udier, S. L. i Gulešić Machata, M. (2014) *Razgovarajte s nama! Gramatika i pravopis hrvatskoga jezika s vježbama za razine B2-C1*. Zagreb: FF press.
- Vidović, D. (2016) *O rodu jezikom i pokoja fraška*. Metković: vlastita naklada.
- Vijeće Europe (2005) *Zajednički europski referentni okvir za jezike*. Zagreb: Školska knjiga.

ORTHOGRAPHY IN CROATIAN AS L2 TEACHING

In Croatian linguistics a lot has been written about orthography and its manuals from various aspects, but not from the L2 teaching aspect. So far there has been no analysis of the existing orthography manuals and solutions provided in them with regard to their applicability in teaching Croatian as L2. Research conducted so far on orthography in Croatian as a L2 has resulted in descriptions of orthographical competence at levels B1 and B2 (Grgić and Udier, 2012; Udier, 2013a; Udier, 2015). This demonstrated the importance of orthography in the acquisition of Croatian as L2 and pointed to the difficulties in teaching and learning Croatian orthography, especially with regard to Croatian socio-linguistic situations (Udier, 2013b). This paper presents the results of a comparative analysis of modern Croatian orthography manuals and their solutions in regard to the possibility of their application in teaching Croatian as L2. By comparing the results of the analysis it will try to answer the question of which is the most appropriate orthography manual for teaching Croatian as L2. It will attempt to prove the hypothesis that orthographic solutions need to be simple and stable because these are the most important factors in their effective adoption. The paper also presents the results of research into the proficiency of students of Croatian as L2 in certain segments of Croatian orthography in relation to the fact of whether these segments were taught explicitly or implicitly. It will answer the question of whether it is more effective to teach orthography in an implicit or explicit manner.

Key words: Croatian as L2, Croatian orthography, orthographic competence, language teaching